

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2013-2014

13 NOVEMBRE 2013

Proposition de loi modifiant l'article 745sexies du Code civil en vue de fixer les règles pour la valorisation de l'usufruit en cas de conversion de l'usufruit du conjoint survivant et du cohabitant légal survivant, et insérant un article 624/1 dans le Code civil

(Déposée par M. Guy Swennen et consorts)

DÉVELOPPEMENTS

1. Le cadre socio-politique général : les difficultés liées au règlement des successions

Les héritages ont toujours été source de conflits et de disputes interminables entre héritiers et semblent être un incurable phénomène de notre société. Il ressort notamment d'une enquête parue dans le supplément « Mon Argent » du journal *L'Écho* (9 juin 2007) que, même s'ils ne débouchent pas nécessairement sur une action judiciaire, les conflits d'héritage sont particulièrement nombreux. Sur dix personnes interrogées ayant déjà hérité au moins une fois dans leur vie, pas moins de quatre auraient été ou sont encore en conflit avec un autre héritier. Autrement dit, près d'une succession sur deux débouche sur des disputes. Dans 60 % de ces cas, le conflit entraîne une rupture irrémédiable des liens familiaux. La Fédération royale du notariat belge confirme l'ampleur des conflits d'héritage.

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 2013-2014

13 NOVEMBER 2013

Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 745sexies van het Burgerlijk Wetboek teneinde de regels vast te leggen voor de waardering van het vruchtgebruik in geval van omzetting van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot en van de langstlevende wettelijk samenwonende, en houdende invoering van artikel 624/1 in het Burgerlijk Wetboek

(Ingediend door de heer Guy Swennen c.s.)

TOELICHTING

1. Algemene sociaal-politieke context : de moeilijkheden verbonden aan de afhandeling van nalatenschappen

Dat erfenissen een bron zijn van betwistingen en ruzie voor het leven tussen de erfgenamen wordt sinds jaar en dag blijkbaar ervaren als een niet te vermijden fenomeen in onze samenleving. Uit een enquête van de krant *De Tijd* - bijlage Netto (9 juni 2007) blijkt in het bijzonder dat, hoewel het niet steeds tot een gerechtelijke procedure komt, het om rondt indrukwekkende aantallen ruzies te gaan. Van de tien ondervraagden die ooit al een erfenis ontvingen, zijn er niet minder dan vier die daarover ruzie hadden of nog hebben met een andere erfgenaam. Net niet de helft wordt dus ten gevolge van een erfenis geconfronteerd met ruzie. Die ruzie blijkt bovendien in liefst zes van de tien gevallen te leiden tot een blijvende verbreking van de familiebanden. De Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen bevestigt de omvang van de erfenisruzies.

De manière générale, on doit admettre que les difficultés liées au règlement des successions sont liées à la nature humaine, et que le droit ne pourra jamais les éliminer totalement. Néanmoins, la loi doit tendre à faciliter la résolution des difficultés, et quand faire se peut, à les éliminer.

Or, une étude approfondie des réalités révèle au contraire que notre droit successoral actuel est lui-même la cause de nombreux conflits d'héritage, soit parce qu'il manque de clarté, soit parce qu'il n'est plus adapté à la réalité et aux perceptions sociales actuelles.

Ce constat explique la mise en route d'une modernisation générale de notre droit successoral.

La problématique de la valorisation de l'usufruit dans le cadre d'une opération de conversion d'usufruit est une question particulière qui pose de nombreuses difficultés.

2. Un foyer particulier de difficultés : l'usufruit du conjoint ou du cohabitant légal survivant

La loi du 14 mai 1981 (*Moniteur belge* du 27 mai 1981) a attribué au conjoint survivant un droit d'usufruit sur l'ensemble de la succession du conjoint décédé (articles 745bis et suivants du Code civil).

Par la loi du 28 mars 2007 (*Moniteur belge* du 8 mai 2007), le législateur a créé pour les cohabitants ayant fait une déclaration de cohabitation légale au sens de la loi du 23 novembre 1998 un droit successoral *ab intestat*, leur attribuant un usufruit sur l'immeuble affecté durant la vie commune au logement principal de la famille et sur les meubles qui le garnissent (article 745octies du Code civil).

L'article 745octies, § 3, du Code civil précise que les règles relatives à l'usufruit du conjoint survivant qui sont énoncées aux articles 745quater à 745septies s'appliquent par analogie à l'usufruit du cohabitant légal survivant, de sorte que ce qui suit vaut tant pour les époux que pour les cohabitants légaux.

Il est certain que l'usufruit est une institution juridique qui crée de nombreuses difficultés et frictions.

Les travaux préparatoires de la loi du 14 mai 1981 (voir le rapport Cooreman (doc. Sénat Session 1980-1981, n° 600/2 du 3 mars 1981)) avaient déjà épinglé

In het algemeen moet worden toegegeven dat de moeilijkheden verbonden aan de afhandeling van nalatenschappen samenhangen met de menselijke natuur en dat het recht deze nooit volledig zal kunnen uitschakelen. Desalniettemin, moet de wet beogen om de oplossing van deze moeilijkheden te vergemakkelijken en, waar mogelijk, ze volledig te laten verdwijnen.

Uit een grondige studie vanuit de praktijk, blijkt echter integendeel dat onze huidige wetgeving inzake erfrecht de oorzaak is van heel veel erfenisruizies. Ofwel omdat de wetgeving onduidelijk is, ofwel omdat ze niet meer aangepast is aan de realiteit en de huidige sociale maatschappelijke opvattingen.

Deze vaststelling verklaart de inwerkingstelling van een algemene modernisering van het erfrecht.

De problematiek van de waardering van het vruchtgebruik in het kader van een omzetting van vruchtgebruik is een bijzondere vraag die meerdere problemen stelt.

2. Een bijzondere oorzaak van moeilijkheden : het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot of de langstlevende samenwonende partner

De wet van 14 mei 1981 (*Belgisch Staatsblad* van 27 mei 1981) heeft aan de langstlevende echtgenoot een recht op vruchtgebruik toegekend op het geheel van de nalatenschap van de eerststervende echtgenoot (artikelen 745bis en volgende Burgerlijk Wetboek).

Met de wet van 28 maart 2007 (*Belgisch Staatsblad* van 8 mei 2007) creëerde de wetgever, voor samenwonenden die een verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd zoals ingevoerd door de wet van 23 november 1998, een erfrecht *ab intestato* dat betrekking heeft op het vruchtgebruik van het onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende en het daarin aanwezige huisraad (artikel 745octies Burgerlijk Wetboek).

Artikel 745octies, § 3, Burgerlijk Wetboek verduidelijkt dat de regels inzake het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot, vermeld in de artikelen 745quater tot 745septies van het Burgerlijk Wetboek, van overeenkomstige toepassing zijn op het vruchtgebruik van de langstlevende wettelijk samenwonende partner, zodat hetgeen volgt, zowel geldt voor echtgenoten als voor wettelijk samenwonenden.

Het staat vast dat het vruchtgebruik een juridische figuur is die veel moeilijkheden en conflicten creëert.

In de voorbereidende werken van de wet van 14 mei 1981 (zie verslag Cooreman (Stuk Senaat Zitting 1980-1981, n° 600/2 van 3 maart 1981)) werd reeds

qu'une des raisons principales tient au fait que le démembrement de la propriété entre nue-propriété et usufruit présente de nombreux inconvénients dans la pratique et la vie économique, car il empêche de gérer le patrimoine de manière efficace.

Les difficultés liées à ce constat sont particulièrement vives lorsque l'usufruitier se trouve en concours avec des enfants non communs.

Trente ans après la loi de 1981, on constate :

— d'une part, que l'usufruit n'est probablement pas un droit très adapté lorsqu'il porte sur d'autres biens que la résidence familiale et les meubles meublants;

— d'autre part, que les situations de concours entre un usufruitier et des enfants d'une précédente union du défunt sont devenues bien plus nombreuses, la situation normale en 1980 étant que les enfants recevant la nue-propriété étaient les enfants du conjoint survivant qui recueillait l'usufruit. Aujourd'hui, ce n'est plus aussi souvent le cas.

Ces éléments doivent également susciter une réflexion sur l'adaptation du droit successoral à cet égard.

3. L'objet de la proposition : l'estimation de l'usufruit du conjoint ou du cohabitant légal survivant

A. Le constat

Dans le cadre évoqué ci-dessus, et sans préjudice de la réflexion globale qui est menée pour induire une modernisation complète de notre droit successoral, la présente proposition vise à améliorer et sécuriser un mécanisme qui a été introduit dans notre droit en 1981 afin de régler les difficultés liées au caractère « anti-économique » du démembrement de la propriété entre usufruit et nue-propriété. Il s'agit du mécanisme de la conversion de l'usufruit, qui a été introduit dans les articles 745*quater* à 745*sexies* du Code civil pour permettre de débloquent la situation résultant du démembrement usufruit/nue-propriété en convertissant l'usufruit soit en la pleine propriété de biens grevés de l'usufruit, soit en une somme, soit en une rente indexée et garantie (article 745*quater* du Code civil).

Parmi ces différentes possibilités de conversion, la méthode la plus courante est le paiement à l'usufruitier

benadrukt dat één van de belangrijkste redenen hiervoor, voortvloeit uit het feit dat de opsplitsing van de eigendom tussen blote eigendom en vruchtgebruik talrijke nadelen in de praktijk en in het economische leven met zich meebrengt, aangezien deze opsplitsing verhindert om het vermogen op een efficiënte manier te beheren.

De problemen verbonden met deze vaststelling zijn vertonen zich in het bijzonder wanneer de vruchtgebruiker zich in samenloop met niet-gemeenschappelijke kinderen bevindt.

Dertig jaar na de wet van 1981 kan worden vastgesteld :

— enerzijds, dat het vruchtgebruik niet zozeer een aangepast recht is, wanneer het betrekking heeft op andere goederen dan de gezinswoning en de daar aanwezige huisraad;

— anderzijds, dat situaties van samenloop tussen de vruchtgebruiker en de kinderen uit een vorige relatie van de overledene talrijker zijn geworden. In 1980 was de gebruikelijke situatie dat de kinderen die de blote eigendom ontvingen, ook de kinderen waren van de langstlevende echtgenoot die het vruchtgebruik erfde. Vandaag is dit niet meer zo vaak het geval.

In het licht van deze bemerkingen, moet er eveneens nagedacht worden over een hervorming van het erfrecht op dit vlak.

3. Onderwerp van het wetsvoorstel: de waardering van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende partner

A. Huidige situatie

In de context die hierboven geschetst is, en zonder afbreuk te doen aan een globale reflectie over een modernisering van het erfrecht, wil dit wetsvoorstel een verbetering aanbrengen en meer zekerheid bieden aan het mechanisme dat in 1981 in ons erfrecht werd ingevoerd, teneinde de moeilijkheden verbonden aan het « anti-economisch karakter » van de opsplitsing van eigendom in blote eigendom en vruchtgebruik te regelen. Het betreft het mechanisme van de omzetting van vruchtgebruik, ingevoerd in de artikelen 745*quater* tot 745*sexies* van het Burgerlijk Wetboek teneinde de situatie die ontstaat door de opsplitsing vruchtgebruik/blote eigendom te deblokken, door het vruchtgebruik om te zetten, hetzij in de volle eigendom van de met vruchtgebruik belaste goederen, hetzij in een geldsom, hetzij in een gewaarborgde en geïndexeerde rente (artikel 745*quater* Burgerlijk Wetboek).

Van de verschillende methodes voor omzetting, is de meest gebruikte de betaling aan de vruchtgebruiker

d'une somme correspondant à la valeur estimée de l'usufruit.

La présente proposition de loi ne cherche en aucune façon à remettre en cause ou à modifier les possibilités actuelles de conversion de l'usufruit du conjoint survivant ou du cohabitant légal survivant.

Elle porte sur le § 3 de l'article 745*sexies* du Code civil et a pour objectif de résoudre les difficultés posées par l'estimation de l'usufruit lorsqu'il y a lieu de le convertir en un capital.

L'article 745*sexies*, § 3, du Code civil prévoit ce qui suit: «l'usufruit est estimé au jour de la conversion. L'estimation tient compte notamment et suivant les circonstances, de la valeur des biens, de leurs revenus, des dettes et charges qui les grèvent et de la durée de vie probable de l'usufruitier.»

L'objectif du législateur de 1981, en introduisant ces critères d'estimation était de permettre une valorisation «équitable» de l'usufruit, c'est-à-dire une valorisation respectant tant les droits de l'usufruitier que ceux du nu-propriétaire (voir notamment rapport Cooreman, doc. Sénat, session 1980-1981, n° 600/2 du 3 mars 1981, pp. 24-26, où le terme «équité» ou «(in)équitable» apparaît trois fois). Néanmoins, après 30 ans d'application, il s'avère que les règles formulées par le législateur dans cet article sont trop vagues, voire même contradictoires. Le flou qui en résulte est source de disputes et de contestations.

Dans la pratique actuelle, la conversion de l'usufruit s'effectue par l'application de différentes règles, points de vue et tables, notamment de tables forfaitaires, mais aucune d'elles n'est légalement obligatoire, et les critères légaux sont si larges, que le choix entre différentes tables peut faire l'objet de débats sans fin.

B. Illustration des difficultés

On s'accorde sur le fait qu'il faut prendre en considération le revenu «net», charges civiles et fiscales déduites. Mais il y a désaccord sur le type d'impôts à prendre en considération.

Par ailleurs, subsistent de vifs débats concernant le choix du revenu, entre les défenseurs du revenu «apparent» et ceux du revenu «potentiel». Idéalement, la recherche du revenu réel concret reste un objectif mais d'une part la référence à ce critère est vivement critiquée par une partie de la doctrine, et d'autre part, concrètement, il apparaît qu'une détermi-

van een geldsom die overeenstemt met de geschatte waarde van het vruchtgebruik.

Dit wetsvoorstel wil in geen enkel opzicht afbreuk doen, of een verandering realiseren van de bestaande mogelijkheden tot omzetting van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot of van de langstlevende wettelijk samenwonende partner.

Voorwerp van het voorstel is artikel 745*sexies*, § 3, van het Burgerlijk Wetboek en beoogt de moeilijkheden, die zich stellen bij de waardering van het vruchtgebruik in geval van omzetting in een kapitaal, op te lossen.

Artikel 745*sexies*, § 3, van het Burgerlijk Wetboek voorziet het volgende: «Het vruchtgebruik wordt berekend volgens de waarde van de dag van de omzetting. Bij die waardering wordt onder meer en naar gelang van de omstandigheden rekening gehouden met de waarde en de opbrengst van de goederen, de eraan verbonden schulden en lasten en de vermoedelijke levensduur van de vruchtgebruiker».

Met het invoeren van deze criteria tot waardering, beoogde de wetgever in 1981 een «billijke» waardering van vruchtgebruik. Dit wil zeggen, een waardering die zowel de rechten van de vruchtgebruiker als de rechten van de blote eigenaars respecteert (zie verslag Cooreman, Stuk Senaat, zitting 1980-1981, nr. 600/2 van 3 maart 1981, pp. 24-26, waar de term «billijkheid» of «(on)billijk» drie keer wordt vermeld). Na dertig jaar toepassing blijkt evenwel dat de richtlijnen die in deze bepaling geponeerd werden, te vaag, of zelfs tegenstrijdig zijn. Deze vaagheid is een bron van ruzie en betwisting.

In de huidige praktijk, gebeurt de omzetting van vruchtgebruik door toepassing van verschillende regels, standpunten en tabellen, in het bijzonder van forfaitaire tabellen, waarvan evenwel geen enkele wettelijk opgelegd wordt. De wettelijke criteria zijn bovendien zo ruim, dat de keuze tussen de verschillende tabellen het onderwerp kan zijn van een debat zonder einde.

B. Illustratie van de moeilijkheden

Er is eensgezindheid over het feit dat er rekening dient te worden gehouden met het «netto»-inkomen, na aftrek van de burgerlijke en fiscale lasten. Er is echter verdeeldheid over welk type belastingen in overweging moet worden genomen.

Bovendien worden er, tussen de verdedigers van het «werkelijk» inkomen en de verdedigers van het «potentieel» inkomen, nog steeds hevige debatten gevoerd over welk inkomen gekozen moet worden. Idealiter blijft het concreet werkelijk inkomen het streefdoel, maar enerzijds wordt de verwijzing naar dit criterium door een deel van de rechtsleer fel bekritiseerd,

nation claire et sérieuse du revenu réel concret relève de l'impossible.

Par exemple :

— le revenu réel concret varie selon la charge fiscale « personnelle » devant être supportée par le bénéficiaire en tant que contribuable;

— le revenu réel concret doit prendre en compte l'ensemble des charges et frais qui pourraient grever l'usufruit tout au long de celui-ci et dans bien des cas ceux-ci sont impossibles à chiffrer.

Dans l'hypothèse où l'on souhaiterait prendre en compte le revenu réel, on s'interroge sans fin sur la manière de valoriser l'usufruit pour des biens qui ne rapportent rien (par exemple une œuvre d'art ou un paquet d'actions parfois important sur lequel des droits de succession considérables ont été payés) ou qui génèrent même des revenus négatifs (par exemple une parcelle de terrain à bâtir).

Concernant le choix d'un revenu potentiel, il doit être basé sur une observation des taux nets du marché financier, mais l'évolution future pose problème et celui de l'incidence fiscale presque autant.

On considère qu'il convient de prendre en compte le produit normal : il se peut qu'à un moment donné, les taux d'intérêt soient fort élevés ou anormalement bas; en principe, la conversion s'applique pour de nombreuses années, si bien que l'on ne peut pas profiter d'une situation ponctuelle pour s'enrichir de façon illicite au détriment de l'autre, ni du côté du titulaire de l'usufruit, ni du côté des nuspropriétaires.

Par ailleurs, il faut également adopter un taux d'actualisation. Son choix pose tout autant problème aux économistes.

Le produit n'est toutefois pas le seul critère : il faudra également tenir compte de la valeur vénale normale du bien.

Naturellement, il conviendra également de tenir compte de l'espérance de vie de l'usufruitier au moment de la conversion, en prenant en considération les tables de mortalité les plus récentes.

En cas de demande de conversion partielle, à défaut de référence uniforme, on accentue les difficultés en poussant la requête de conversion en fonction du revenu particulier d'un bien particulier.

en anderzijds blijkt dat het duidelijk en op ernstige wijze bepalen van het concreet werkelijk inkomen een onmogelijke zaak is.

Bijvoorbeeld :

— het concreet werkelijk inkomen varieert naargelang de « persoonlijke » fiscale last die de begunstigde als belastingplichtige dient te betalen;

— het concreet werkelijk inkomen dient rekening te houden met alle lasten en kosten die het vruchtgebruik tijdens de loop ervan zouden kunnen bezwaren en in veel gevallen zijn deze onmogelijk te berekenen.

In de veronderstelling dat men rekening wenst te houden met het werkelijk inkomen, rijst de vraag hoe het vruchtgebruik gewaardeerd moet worden voor goederen die niets opbrengen (bijvoorbeeld een kunstwerk of soms belangrijke aandelenpakketten waarop zware erfenisrechten werden betaald) of die zelfs een negatief inkomen genereren (bijvoorbeeld een perceel bouwgrond).

Wanneer voor een potentieel inkomen gekozen wordt, dient dit inkomen gebaseerd te worden op de nettorentes van de financiële markt, maar de toekomstige evolutie stelt problemen en de evolutie van de fiscale gevolgen stelt bijna evenveel problemen.

Er wordt gesteld dat rekening moet worden gehouden met de normale opbrengst : het is mogelijk dat de rentevoeten op een bepaald ogenblik zeer hoog of abnormaal laag zijn; de omzetting heeft in principe gevolgen voor vele jaren zodat men geen misbruik mag maken van de situatie op een bepaald ogenblik om zich ongerechtvaardigd te verrijken ten koste van de andere, noch langs de kant van de titularis van het vruchtgebruik, noch langs de kant van de blote eigenaars.

Daarnaast dient er ook een actualiseringspercentage te worden aangenomen. Welk percentage gekozen moet worden stelt eveneens een probleem voor de economen.

De opbrengst is evenwel niet het enige criterium : er zal eveneens rekening gehouden moeten worden met de normale verkoopwaarde van het goed.

Uiteraard zal er ook rekening gehouden moeten worden met de levensverwachting van de vruchtgebruiker op het ogenblik van de omzetting, waarbij de meest recente sterftetabellen moeten worden gehanteerd.

In geval van een partiële omzetting, bij afwezigheid van een eenvormige referentie, benadrukken we de moeilijkheden die zullen rijzen door het verzoek tot omzetting in functie van het specifiek inkomen van een specifiek goed in te leiden.

Les travaux des actuaires (notamment Messieurs Levie, Jaumain et Ledoux ont insisté sur le nombre de paramètres pour lesquels il y a lieu de faire un choix (voir notamment la synthèse faite par le professeur J.-L. Ledoux «Évaluation capitalisée de l'usufruit: où actuaire et juriste doivent faire bon ménage», in *Liber Amicorum Paul Delnoy*, Larcier, 2005, p. 309 ss.)

Ces travaux ont également démontré les éléments suivants :

— la conversion consiste d'abord à estimer équitablement les droits de l'usufruitier et ceux du nu-propriétaire en partant de la valeur de la pleine propriété. En d'autres mots, il faut admettre comme postulat que la valeur de l'usufruit additionnée avec celle de la nue-propriété est obligatoirement égale à la valeur de la pleine propriété;

— ce postulat (souvent résumé sous la forme suivante: $US + NP = PP$) suppose que le taux de rendement ne soit pas supérieur au taux d'actualisation car dans le cas contraire, la valeur de l'usufruit pourrait être supérieure à la valeur de la pleine propriété);

— il faut se poser la question de la prise en compte de l'inflation. Si l'on envisage de convertir un usufruit dont les revenus sont indexés et dans ce cas seulement le taux d'actualisation doit être adapté pour tenir compte de l'inflation.

La technique retenue dans le cadre de la présente proposition consiste en la valorisation de l'usufruit des biens sur base de leur valeur vénale monétaire et du revenu de la somme correspondante. Ce revenu n'étant pas indexé, l'inflation ne doit pas être prise en compte;

— se pose également la question de savoir s'il est préférable de fixer une seule table de conversion, ou au contraire d'en établir plusieurs pour tenir compte de manière plus personnalisée de la personne de l'usufruitier et de son espérance de vie. Il est proposé, comme traditionnellement pour les statistiques du service public fédéral (SPF) Économie, PME, Classes moyennes et Énergie, direction générale de la Statistique et de l'Information économique (anciennement INS), d'établir une table pour les hommes et une table pour les femmes, sans entrer dans des distinctions plus détaillées.

Ce point de vue est justifié et sera suivi dans le cadre de la présente proposition.

Sur la base de ces principes, différents scientifiques et praticiens ont établi des tables de conversion, qui sont fréquemment appliquées, mais la loi ne les

In het werk van de actuarissen (met name de heren Levie, Jaumain en Ledoux) wordt de nadruk gelegd op het aantal parameters waarvoor een keuze gemaakt dient te worden (zie onder meer de synthese van professor J.-L. Ledoux «Évaluation capitalisée de l'usufruit: où actuaire et juriste doivent faire bon ménage», in *Liber Amicorum Paul Delnoy*, Larcier, 2005, blz. 309 ev.)

Dit werk heeft eveneens volgende elementen aangetoond :

— de omzetting bestaat er allereerst in de rechten van de vruchtgebruiker en de blote eigenaar op billijke wijze te waarderen door te vertrekken van de waarde van de volle eigendom. Met andere woorden: als axioma dient te worden aangenomen dat de som van de waarde van het vruchtgebruik en de waarde van de blote eigendom gelijk moet zijn aan de waarde van de volle eigendom;

— dit axioma (vaak samengevat als volgt: $VG + BE = VE$) veronderstelt dat het opbrengstpercentage lager is dan het actualiseringspercentage, want in het tegenovergestelde geval zou de waarde van het vruchtgebruik hoger kunnen zijn dan de waarde van de volle eigendom;

— men dient zich die vraag te stellen of er al dan niet rekening gehouden moet worden met de inflatie. Indien men overweegt om een vruchtgebruik om te zetten waarvan de inkomsten geïndexeerd worden, dient men enkel het actualiseringspercentage aan te passen om met de inflatie rekening te houden.

De techniek weerhouden in het kader van het huidige voorstel bestaat in de waardering van het vruchtgebruik van goederen op basis van de monetaire verkoopwaarde en van de opbrengst van de overeenstemmende som. Vermits deze opbrengst niet wordt geïndexeerd, moet er geen rekening worden gehouden met de inflatie;

— men dient zich de vraag te stellen of het verkieslijk is om één tabel of meerdere tabellen op te maken om op een meer geïndividualiseerde manier rekening te kunnen houden met de persoon van de vruchtgebruiker en zijn levensverwachting. Er wordt voorgesteld om, zoals ook gebruikelijk is voor de statistieken van de federale overheidsdienst (FOD) Economie, KMO, Middenstand en Energie, algemene directie Statistiek en Economische Informatie (voordien NIS), een verschillende tabel voor mannen en vrouwen op te maken, zonder een gedetailleerder onderscheid te maken.

Dit standpunt is gerechtvaardigd en zal gevolgd worden in het kader van huidig voorstel.

Op basis van deze principes hebben verschillende wetenschappers en rechtsbeoefenaars omzettingstabellen opgesteld. Deze tabellen worden frequent toege-

impose pas, si bien que leur utilisation pour parvenir à un accord dépend de la bonne volonté des parties concernées.

Il est manifeste que de telles ambiguïtés représentent une source de disputes et de contestations susceptibles de déboucher sur un conflit qui pourrait s'enliser inutilement. Ce constat illustre clairement comment une loi ambiguë peut ouvrir la voie à des querelles d'héritages. Dès lors, il faut impérativement remédier d'urgence à cette insécurité juridique en adoptant une réglementation constante, linéaire et uniforme.

L'intérêt d'une telle réforme a été soulignée par d'éminents juristes (voir notamment A. Verbeke, *Vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot, De vereffening van de nalatenschap*, Antwerp/Oxford, Intersentia, 2007, pp. 37-81).

C. Présentation et justification de la proposition

En raison des constats qui précèdent, il est proposé que le ministre fixe des tables de conversion de l'usufruit qui seront appliquées à défaut de convention contraire des parties.

Pour ce faire, le ministre se basera sur les données communiquées par la Fédération royale du notariat belge et qui seront établies sur base des travaux du Bureau fédéral du Plan et de l'Institut des actuaires en Belgique en tenant compte de ce qui est dit ci-après.

1. La valorisation de l'usufruit se fera quelle que soit la nature des biens, sur la base de leur valeur vénale monétaire. Le principe est donc que, pour la valorisation de l'usufruit, les biens concernés sont « convertis » en une somme d'argent. Dès que l'on connaît cette somme, on obtient la valeur de l'usufruit en calculant la valeur nette actuelle des revenus de cette somme en fonction des probabilités de survie prospectives de l'usufruitier.

2. Les tables de mortalité prospectives belges seront mises à jour annuellement par le Bureau fédéral du Plan pour intégrer les dernières observations disponibles.

Il y aura une table pour les hommes et une table pour les femmes, sans entrer dans des distinctions supplémentaires.

Ces tables seront disponibles chaque année dans le courant du mois de juin. Le Bureau fédéral du Plan consultera l'Institut des actuaires en Belgique.

past, maar worden niet door de wet opgelegd, waardoor het gebruik ervan om tot een akkoord te komen afhangt van de goede wil van de betrokken partijen.

Het staat vast dat dergelijke onduidelijkheden een bron van ruzie en betwisting zijn, met een onnodig aanslepend conflict tot gevolg. Deze vaststelling is een duidelijk voorbeeld van hoe een onduidelijke wet de weg open stelt voor vechterfenissen. Bijgevolg dient er dringend een oplossing gevonden te worden voor deze rechtsonzekerheid door een constante, rechtlijnige en eenvormige reglementering in te voeren.

Het belang van een dergelijke hervorming werd door een aantal eminente juristen benadrukt (zie onder meer A. Verbeke, *Vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot, De vereffening van de nalatenschap*, Antwerp/Oxford, Intersentia, 2007, blz. 37-81).

C. Voorstelling en rechtvaardiging van het voorstel

Omwille van voorafgaande vaststellingen, wordt voorgesteld dat de minister de tabellen vastlegt die bij omzetting van vruchtgebruik van toepassing zullen zijn tenzij de partijen anders zijn overeengekomen.

Hiervoor zal de minister zich baseren op de gegevens overgemaakt door de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat opgemaakt op basis van de werken van het Federaal Planbureau en het Instituut van actuarissen in België, rekening houdend met het hierna gestelde.

1. De waardering van het recht van vruchtgebruik gebeurt ongeacht de aard van de goederen. Ze gebeurt op basis van de monetaire waarde van de goederen. Het principe is dus dat de betreffende goederen eerst worden « omgezet » in een geldsom. Van zodra deze som gekend is, verkrijgt men de waarde van het vruchtgebruik door de netto actuele waarde van de inkomsten van deze som te berekenen in functie van de prospectieve levensverwachtingen van de vruchtgebruiker.

2. De Belgische prospectieve sterftetafels zullen jaarlijks door het Federaal Planbureau worden bijgewerkt om de laatst beschikbare waarnemingen te kunnen opnemen.

Er zal één tabel zijn voor mannen en één voor vrouwen, zonder bijkomende onderscheidingen.

Deze tabellen zullen jaarlijks in de loop van de maand juni beschikbaar zijn. Het Federaal Planbureau zal het Instituut van actuarissen in België om advies vragen.

3. La valeur actuelle nette des revenus futurs sera calculée sur base du taux du précompte mobilier d'application et des taux d'intérêt prospectifs.

Les taux d'intérêt prospectifs seront calculés par le Bureau fédéral du Plan chaque année dans le courant du mois de juin.

Les taux d'actualisation seront égaux aux taux d'intérêts prospectifs.

Les tables de conversion seront construites par l'Institut des actuaires en Belgique sur la base des données mentionnées ci-dessus.

4. La valorisation de l'usufruit se fera sur la base de la valeur vénale des biens et de l'âge de l'usufruitier à la date de l'introduction de la requête de conversion du droit d'usufruit.

L'usufruitier conserve l'usufruit des biens jusqu'au moment où la valeur capitalisée de son usufruit lui est effectivement est payée.

Jusqu'à ce moment cette somme ne produit pas d'intérêt au profit de l'usufruitier, sauf si, après que la valeur capitalisée de son usufruit ait été définitivement fixée, l'usufruitier décide de renoncer à la jouissance du bien. Dans ce cas, il sera dû à l'usufruitier un intérêt au taux légal dès l'instant où il aura confirmé au nu-propriétaire, par lettre recommandée ou par exploit d'huissier qu'il abandonnait la jouissance du bien, et qu'il le mettait en demeure de lui payer cet intérêt.

Deux problèmes particuliers doivent également être réglés :

1. Il est manifeste que la détermination des paramètres est fondamentale à la qualité des tables, et que, si les paramètres (table de mortalité, taux d'intérêt ou fiscalité mobilière) se modifient, il y aura lieu de revoir les tables pour qu'elles restent équitables compte tenu de l'évolution des paramètres.

Cette révision se fera annuellement.

Pour cette révision, le ministre se basera également sur les données communiquées par la Fédération royale du notariat belge qui seront établies sur base des travaux du Bureau fédéral du Plan et de l'Institut des Actuaires en Belgique.

2. La fixation d'une table de conversion par référence aux tables de mortalité peut aboutir à des résultats inéquitables lorsque en raison de l'état de santé de l'usufruitier, sa durée de vie probable est manifestement inférieure à celle des tables statistiques.

3. De actuele nettowaarde van de toekomstige inkomsten wordt berekend op basis van het roerende voorheffingspercentage dat van toepassing is en van de prospectieve intrestvoeten.

Deze prospectieve intrestvoeten zullen jaarlijks worden berekend door het Federaal Planbureau in de loop van de maand juni.

De actualiseringspercentages zullen gelijk zijn aan de prospectieve intrestvoeten.

De omzettingstabellen worden opgemaakt door het Instituut van actuarissen in België op basis van voormelde gegevens.

4. De waardering van het vruchtgebruik zal gebeuren op basis van de verkoopwaarde van de goederen en de leeftijd van de vruchtgebruiker op de datum van de inleiding van het verzoek tot omzetting van het vruchtgebruik.

De vruchtgebruiker behoudt het vruchtgebruik van de goederen tot op het ogenblik dat de kapitalisatiewaarde van zijn vruchtgebruik hem effectief is betaald.

Tot op dat ogenblik brengt deze som geen intresten op in het voordeel van de vruchtgebruiker, behalve indien de vruchtgebruiker na de definitieve vaststelling van de kapitalisatiewaarde van zijn vruchtgebruik beslist om afstand te doen van het genot van de zaak. In dit geval zal aan de vruchtgebruiker een intrest verschuldigd zijn gelijk aan de wettelijke intrest vanaf het ogenblik waarop deze aan de blote eigenaar, bij aangetekend schrijven of deurwaardersexploot, bevestigt dat hij afstand heeft gedaan van het genot van de zaak en hij de blote eigenaar in gebreke stelt tot het betalen van deze intrest.

Twee bijzondere problemen dienen ook nog geregeld te worden :

1. Het is duidelijk dat het bepalen van de parameters fundamenteel is voor de kwaliteit van de tabellen en dat indien de parameters (levensverwachting, intrestvoet of roerende fiscaliteit) wijzigen, de tabellen herzien moeten worden opdat zij billijk blijven gelet op de evolutie van de parameters.

Deze herziening zal jaarlijks gebeuren.

Voor deze herziening zal de minister zich eveneens baseren op de gegevens overgemaakt door de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat welke zijn opgemaakt op basis van de werkzaamheden van het Federaal Planbureau en het Instituut van actuarissen in België.

2. De vaststelling van een omzettingstabel op basis van de sterftetabellen kan tot onbillijke resultaten leiden wanneer omwille van de gezondheidstoestand van de vruchtgebruiker zijn vermoedelijke levensduur manifest onder die van de statistische tabellen ligt.

Pour cette raison, il est proposé que dans ce cas, le juge peut soit refuser la conversion, soit écarter les tables de conversion et fixer d'autres normes de conversion.

D. La répartition d'un prix de vente entre un usufruitier et un nu-propiétaire

Les réflexions qui précèdent peuvent également s'appliquer à une problématique identique, mais qui, techniquement parlant se situe en dehors du cadre strict de l'article 745sexies, § 3, du Code civil.

Il s'agit des cas fréquents dans la pratique où usufruitier et nu-propiétaire ont vendu un bien sans se mettre préalablement d'accord sur le mode de répartition du prix de la vente entre eux.

Dans ce cas, selon le droit en vigueur, une partie du prix revient à l'usufruitier et une partie revient aux nus-propiétaires. Les droits de l'usufruitier doivent donc pratiquement faire l'objet d'une capitalisation, mais l'on ne se trouve pas dans le cadre d'une conversion d'usufruit au sens de l'article 745sexies du Code civil. Les problèmes relevés ci-avant se posent toutefois de manière semblable. La capitalisation engendre fréquemment des conflits et des tensions inutiles.

Pour cette raison, il est proposé d'insérer à la fin du livre II, titre III, section 3, du Code civil, relatif à l'usufruit, un article 624/1 rendant le nouvel article 745sexies, § 3, alinéa 2, du Code civil applicable, à défaut de conventions contraires, à toute capitalisation d'usufruit viager et de nue-propiété grevée d'un usufruit viager.

*
* *

Om die reden wordt voorgesteld dat in dit geval de rechter hetzij de omzetting kan weigeren, hetzij de toepassing van de omzettingstabellen kan uitsluiten en andere omzettingsvoorwaarden kan bepalen.

D. De verdeling van een verkoops prijs tussen een vruchtgebruiker en een blote eigenaar

De voorgaande bedenkingen kunnen ook worden toegepast op een identieke problematiek, die zich, technisch gezien, buiten het strikte kader van artikel 745sexies, § 3, van het Burgerlijk Wetboek bevindt.

Het betreft het geval dat in de praktijk veel voorkomt, waarin vruchtgebruiker en blote eigenaar een goed verkopen zonder een voorafgaandelijk akkoord te sluiten over de wijze waarop ze onderling de prijs zullen verdelen.

In dergelijk geval komt, overeenkomstig de huidige wetgeving, een deel van de prijs toe aan de vruchtgebruiker en een ander deel aan de blote eigenaar(s). De rechten van de vruchtgebruiker zouden dus, praktisch gezien, het voorwerp van een omzetting in een geldsom moeten uitmaken, doch men bevindt zich niet in het kader van een omzetting van vruchtgebruik in de zin van artikel 745sexies Burgerlijk Wetboek. De hiervoor vermelde problemen stellen zich nochtans op een gelijkaardige manier. De kapitalisatie leidt vaak tot conflicten en onnodige spanningen.

Om deze reden wordt voorgesteld om aan het einde van boek II, titel III, sectie 3, van het Burgerlijk Wetboek, met betrekking tot het vruchtgebruik, een artikel 624/1 toe te voegen, dat artikel 745sexies, § 3, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek van toepassing verklaart op elke kapitalisatie van levenslang vruchtgebruik en van blote eigendom bezwaard met levenslang vruchtgebruik, behoudens andersluidende overeenkomst

Guy SWENNEN.
Yoeri VASTERSAVENDTS.
Els VAN HOOF.
Fauzaya TALHAOU.
Martine Taelman.

*
* *

PROPOSITION DE LOICHAPITRE 1er**Disposition introductive**Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

CHAPITRE 2

Modifications du Code civil

Art. 2

Dans l'article 745^{sexies} du Code civil, dernièrement modifié par la loi du 29 avril 2001, le paragraphe 3 est remplacé par ce qui suit :

« § 3. Le ministre de la Justice établit pour la conversion de l'usufruit deux tables de conversion : l'une pour les hommes et l'autre pour les femmes. Ces tables sont publiées au *Moniteur belge*.

Ces tables de conversion expriment la valeur de l'usufruit en un pourcentage de la valeur vénale normale des biens grevés de l'usufruit en tenant compte :

— des rendements nominaux nets futurs d'une somme d'argent correspondant à la valeur vénale normale des biens grevés de l'usufruit; les taux moyens de rendement nominaux nets futurs sont fixés en fonction des taux d'intérêts prospectifs établis par le Bureau fédéral du Plan;

— des tables de mortalités prospectives belges mises à jour annuellement par le Bureau fédéral du Plan.

Le ministre se base sur les données communiquées par la Fédération royale du notariat belge et qui sont établies sur base des travaux du Bureau fédéral du Plan et de l'Institut des actuaires en Belgique.

Sauf si les parties en ont convenu autrement, la valeur de l'usufruit est calculée sur la base des tables de conversion, de la valeur vénale des biens et de l'âge de l'usufruitier au jour de l'introduction de la requête visée au paragraphe 2.

WETSVOORSTEL

HOOFDSTUK 1

Inleidende bepaling

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

HOOFDSTUK 2

Wijzigingen van het Burgerlijk Wetboek

Art. 2

In artikel 745^{sexies} van het Burgerlijk Wetboek, laatst gewijzigd bij de wet van 29 april 2001, wordt paragraaf 3 vervangen als volgt :

« § 3. De minister van Justitie bepaalt twee omzettingstabellen voor de omzetting van het vruchtgebruik : de ene voor mannen en de andere voor vrouwen. Deze tabellen worden in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerd.

Deze omzettingstabellen bepalen de waarde van het vruchtgebruik als een percentage van de normale verkoopwaarde van de goederen onderworpen aan het vruchtgebruik, rekening houdend met :

— de gemiddelde toekomstige netto nominale opbrengsten van een geldsom gelijk aan de normale verkoopwaarde van de aan het vruchtgebruik onderworpen goederen; de gemiddelde toekomstige netto nominale opbrengstpercentages worden vastgesteld in functie van de prospectieve intrestvoeten opgesteld door het Federaal Planbureau;

— de Belgische prospectieve sterftetafels die jaarlijks worden bijgewerkt door het Federaal Planbureau.

De minister baseert zich op de gegevens overgemaakt door de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat welke worden opgesteld op basis van de werkzaamheden van het Federaal Planbureau en het Instituut voor actuarissen in België.

Tenzij partijen anders zijn overeengekomen gebeurt de waardering van het vruchtgebruik op basis van de omzettingstabellen, de verkoopwaarde van de goederen en de leeftijd van de vruchtgebruiker op de datum van de indiening van het in paragraaf 2 vermelde verzoekschrift.

L'usufruitier conserve l'usufruit des biens jusqu'au moment où la valeur capitalisée de son usufruit lui est effectivement est payée.

Jusqu'à ce moment cette somme ne produit pas d'intérêt au profit de l'usufruitier, sauf si, après que la valeur capitalisée de son usufruit ait été définitivement fixée, l'usufruitier décide de renoncer à la jouissance du bien. Dans ce cas, il sera dû à l'usufruitier un intérêt au taux légal dès l'instant où il aura confirmé au nu-propriétaire, par lettre recommandée ou par exploit d'huissier qu'il abandonnait la jouissance du bien, et qu'il le mettait en demeure de lui payer cet intérêt.

Toutefois, lorsque, en raison de l'état de santé de l'usufruitier, sa durée de vie probable est manifestement inférieure à celle des tables statistiques, le juge peut soit refuser la conversion, soit écarter les tables de conversion et fixer d'autres normes de conversion.

Le ministre de la Justice adapte les tables de conversion chaque année au 1er juillet, sur la base des paramètres décrits ci-avant après avoir recueilli les avis utiles de l'Institut des Actuaristes en Belgique et de la Fédération Royale du Notariat belge.

Les tables en vigueur restent d'application jusqu'à la publication des nouvelles tables au *Moniteur belge*. »

Art. 3

Dans l'article 745^{sexies} du Code civil, le paragraphe 4 est abrogé.

Art. 4

Dans le titre II, livre III, section 3 du Code civil, il est inséré un article 624/1, rédigé comme suit :

« Art. 624/1. Sauf si les parties en ont convenu autrement, la valeur capitalisée d'un usufruit viager ou d'une nue-propriété grevée d'un usufruit viager se calcule conformément aux règles prévues par l'article 745^{sexies}, § 3. »

De vruchtgebruiker behoudt het vruchtgebruik van de goederen tot op het ogenblik dat de kapitalisatiewaarde van zijn vruchtgebruik hem effectief is betaald.

Tot op dat ogenblik brengt deze som geen intresten op in het voordeel van de vruchtgebruiker, behalve indien de vruchtgebruiker na de definitieve vaststelling van de kapitalisatiewaarde van zijn vruchtgebruik beslist om afstand te doen van het genot van de zaak. In dit geval zal aan de vruchtgebruiker een intrest verschuldigd zijn gelijk aan de wettelijke intrest vanaf het ogenblik waarop deze aan de blote eigenaar, bij aangetekend schrijven of deurwaardersexploot, bevestigt dat hij afstand heeft gedaan van het genot van de zaak en hij de blote eigenaar in gebreke stelt tot het betalen van deze intrest.

Wanneer evenwel omwille van de gezondheidstoestand van de vruchtgebruiker zijn verwachte levensduur manifest lager is dan deze van de statistische tabellen, kan de rechter hetzij de omzetting weigeren, hetzij de toepassing van de omzettingstabellen uitsluiten en andere omzettingsvoorwaarden bepalen.

De minister van Justitie past de omzettingstabellen jaarlijks aan op 1 juli, op basis van de hierboven omschreven parameters, na advies te hebben ingewonnen van het Instituut voor Actuarissen in België en de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat.

De in voege zijnde tabellen blijven van toepassing tot de publicatie van de nieuwe tabellen in het *Belgisch Staatsblad*. »

Art. 3

In artikel 745^{sexies} van het Burgerlijk Wetboek wordt paragraaf 4 opgeheven.

Art. 4

In titel II, boek III, afdeling 3, van het Burgerlijk Wetboek wordt een artikel 624/1 ingevoegd, luidende :

« Art. 624/1. Tenzij partijen anders zijn overeengekomen, wordt de gekapitaliseerde waarde van een levenslang vruchtgebruik of een blote eigendom bezwaard met een levenslang vruchtgebruik berekend overeenkomstig de regels voorzien in artikel 745^{sexies}, § 3. »

CHAPITRE 3

Disposition transitoire

Art. 5

L'article 2 de la présente loi s'applique à toute demande de conversion d'usufruit introduite à partir de l'entrée en vigueur de cette loi.

CHAPITRE 4

Entrée en vigueur

Art. 6

La présente loi entre en vigueur dix jours après la publication au *Moniteur belge* des tables de conversion visées à l'article 2.

9 septembre 2013.

HOOFDSTUK 3

Overgangsbepaling

Art. 5

Artikel 2 van deze wet is van toepassing op elk verzoek tot omzetting van vruchtgebruik ingediend vanaf de inwerkingtreding van deze wet.

HOOFDSTUK 4

Inwerkingtreding

Art. 6

Deze wet treedt in werking tien dagen na de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* van de omzettingstabellen bedoeld in artikel 2.

9 september 2013.

Guy SWENNEN.
Yoeri VASTERSAVENDTS.
Els VAN HOOFF.
Fauzaya TALHAOU.
Martine Taelman.